

Yerel Mali Yönetişim ve Kapsayıcı Şehirler: Kentsel Politikalara Maliye Perspektifinden Karşılaştırmalı Bir Çerçeve

Gözde Nalbant Efe¹

Özet

Bu çalışmanın amacı, Türkçe yazında görece sınırlı kullanılan “kapsayıcı şehirler” kavramını yerel maliye perspektifi üzerinden tartışmak ve kavramın Türkiye bağlamında nasıl okunabileceğine dair analitik bir çerçeve sunmaktır. Bu doğrultuda çalışma, OECD Şampiyon Belediye Başkanları Kapsayıcı Büyüme İnisiyatifi içinde yer alan Gaziantep ve Ankara büyükşehir belediyelerini, OECD’nin kapsayıcı büyüme kapsamında kapsamlı kent incelemeleri sunduğu Seul ve Bilbao örnekleriyle doküman temelli ve nitel bir karşılaştırmaya tabi tutmaktadır.

Yöntem olarak OECD raporları ile Gaziantep ve Ankara büyükşehir belediyelerinin stratejik plan ve faaliyet raporları doküman analizi yaklaşımıyla incelenmiş; kapsayıcı şehir gündemi OECD’nin eğitim ve beşerî sermaye, işgücü piyasası ve üretken istihdam, konut ve kentsel çevre ile altyapı ve kamu hizmetlerine erişim olmak üzere dört politika sütunu üzerinden tematik olarak analiz edilmiştir. Bulgular, kapsayıcılığın belediye bütçelerinde ayrı bir sosyal politika alanı olmaktan ziyade, kaynak tahsis mantığı, hizmet tasarımı ve mali araçların kurgusu üzerinden şekillenen yatay bir yönetim ilkesi olarak ortaya çıktığını göstermektedir.

Karşılaştırmalı analiz, kapsayıcı şehir politikalarının farklı kentlerde farklı yerel mali yönetim modelleri üzerinden üretildiğini ortaya koymaktadır. Bilbao’da kapsayıcılık ekonomik dönüşümü destekleyen beşerî sermaye yatırımları etrafında şekillenirken, Seul’de yeniden dağıtım ve düzenleyici mali araçlar öne çıkmaktadır. Gaziantep’te üretken istihdam ve sosyal uyum odaklı yerel kalkınma yaklaşımı belirleyici olurken, Ankara’da sosyal transferlerin

1 Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, gozde.nalbant@medeniyet.edu.tr,
ORCID ID: 0000-0002-4651-2007

dijital araçlar aracılığıyla yerel ekonomiyle ilişkilendirildiği bir mali yönetişim modeli görülmektedir.

Çalışma, kapsayıcı şehir yaklaşımının Türkiye’de sosyal belediyeçilik ve katılımcı bütçeleme literatürüyle kavramsal olarak uyumlu biçimde ele alınabileceğini; ancak kapsayıcılık hedeflerinin yerel bütçelerle daha sistematik ilişkilendirilmesi, hedef–gösterge–çıkıtı zincirinin güçlendirilmesi ve mekânsal adalet boyutunun daha görünür kılınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle kapsayıcı şehirler, yerel mali yönetişimin yeniden tasarlanmasına imkân veren analitik bir çerçeve sunmaktadır.

Giriş

Son yıllarda kapsayıcı şehirler yaklaşımı, artan gelir eşitsizlikleri, mekânsal ayrışma ve toplumsal dışlanma olgularına yanıt arayışı çerçevesinde uluslararası politika ve akademik yazında giderek daha görünür hâle gelmiştir (Lee, 2018; Angelopulo, 2021; Zhao vd., 2025). Bu yaklaşım, büyümeyi yalnızca GSYH artışı gibi nicel bir çıktı olarak değil; fırsatlara erişim, yaşam kalitesi ve toplumsal refahın adil dağılımı üzerinden değerlendiren insan odaklı bir kalkınma anlayışına dayanmaktadır (Liang vd., 2022; Zhao vd., 2023). Bu nedenle yerel düzeyde bütçe ve kamu hizmeti tasarımı doğrudan politika alanına dönüştürmektedir. Çünkü şehirler, hem ekonomik dinamizmin hem de eşitsizliklerin en yoğun biçimde üretildiği mekânlar olarak kapsayıcı büyüme tartışmalarının merkezinde yer almaktadır (OECD, 2016a).

Kapsayıcı büyümenin yerel düzlemdeki izdüşümü olan “kapsayıcı şehirler” yaklaşımı; eğitim ve beceri kazanımı, işgücü piyasasına erişim, konut ve kentsel çevre koşulları ile altyapı ve temel kamu hizmetlerine erişim gibi alanlarda kent içi eşitsizliklerin azaltılmasını hedefleyen çok boyutlu bir politika çerçevesini ifade etmektedir (OECD, 2016b; Liang vd., 2022). Bu yönüyle kapsayıcı şehir, yalnızca sosyal politika alanına indirgenemeyecek; bütçe öncelikleri, yatırım kararları ve yönetişim mekanizmalarıyla doğrudan ilişkili, kentsel dayanıklılığı ve toplumsal katılımı birlikte ele alan paradigmatik bir dönüşüme işaret etmektedir (Liang vd., 2022; Zhao vd., 2023).

Kapsayıcı şehirler gündeminin yerel maliye açısından önemi, kapsayıcılığın somut karşılığının büyük ölçüde yerel bütçe kararları ve kaynak tahsis öncelikleri üzerinden şekillenmesinden kaynaklanmaktadır. Belediyelerin hangi hizmetleri önceliklendirdiği, hangi toplumsal gruplara erişim sağladığı, yatırımların kent içinde nasıl dağıldığı ve sosyal desteklerin nasıl finanse edildiği, kapsayıcılığın söylem düzeyinde mi yoksa bütçe mimarisi düzeyinde mi kurulduğunu göstermektedir (OECD, 2016a; OECD, 2022). Bu nedenle kapsayıcı şehirler yaklaşımı, yerel yönetimlerin maliye politikasını yalnızca teknik bir kaynak

tahsisi alanı olarak değil, toplumsal eşitsizliklerle mücadelede merkezi bir politika aracı olarak ele almayı gerektirmektedir.

Türkiye’de yerel yönetimler literatürü incelendiğinde, belediyelerin sosyal politika alanındaki rolü ağırlıklı olarak “sosyal belediyeçilik” kavramı çerçevesinde tartışılmaktadır (Kara, 2021; Çıkmaz ve Arslan, 2025). Bu literatür, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin hedeflenmesi, kurumsallaşması ve finansmanı gibi konulara odaklanarak, yerel düzeyde refah üretiminin mali ve idari boyutlarını ele almaktadır. Bununla birlikte, uluslararası literatürde giderek yaygınlaşan “kapsayıcı şehirler” kavramının Türkçe maliye yazınında sınırlı ölçüde yer bulduğu söylenebilir.

Bu çalışma, söz konusu kavramsal boşluğu doldurmayı ve kapsayıcı şehirler yaklaşımını yerel maliye perspektifiyle Türkçe literatüre kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmada, “OECD Champion Mayors for Inclusive Growth (OECD Şampiyon Belediye Başkanları Kapsayıcı Büyüme İnişiyatifi)” ağı içinde yer alan Ankara ve Gaziantep büyükşehir belediyeleri, OECD’nin kapsayıcı şehirler perspektifinden kapsamlı incelemeler sunduğu Bilbao ve Seul örnekleriyle birlikte karşılaştırmalı ve nitel bir doküman analizi yoluyla ele alınmaktadır (OECD, 2018a; OECD, 2022). Amaç, belediyelerin kapsayıcılık iddialarını ölçmek ya da sıralamak değil; kapsayıcı şehirler yaklaşımının yerel bütçe yönetimi, kaynak tahsisi ve hizmet tasarımı açısından nasıl okunabileceğine dair analitik çıkarımlar üretmektir. Bu çerçevede çalışma, kapsayıcı şehir yaklaşımını yerel maliye perspektifinden ele alarak yerel mali araçlar ile kapsayıcı kentsel politika pratikleri arasındaki ilişkiyi görünür kılan karşılaştırmalı bir analitik çerçeve önermektedir.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm kapsayıcı büyüme ve kapsayıcı şehirler literatürünü ele almaktadır. İkinci bölüm Türkiye literatürüyle kavramsal köprüyü kurmaktadır. Üçüncü bölüm yöntem ve veri setini açıklamaktadır. Dördüncü bölüm karşılaştırmalı şehir analizini sunmakta, son bölüm ise bulguların mali yönetim perspektifinden değerlendirmesini yapmaktadır.

1. Kavramsal Çerçeve: Kapsayıcı Büyümeden Kapsayıcı Şehirlere

Kapsayıcı büyüme kavramı, 2000’li yılların sonlarından itibaren özellikle küresel finansal kriz sonrasında, ekonomik büyümenin yoksulluk, eşitsizlik ve toplumsal refah üzerindeki sınırlı etkilerine yönelik eleştirilerle birlikte literatürde öne çıkmıştır. Bu yaklaşım, büyümenin yalnızca ortalama gelir artışıyla değil; istihdam yaratma kapasitesi, gelir ve fırsatların dağılımı, temel hizmetlere erişim ve yaşam kalitesi gibi çok boyutlu göstergeler üzerinden

değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Ianchovichina & Lundstrom, 2009; Klasen, 2010; OECD, 2018b).

Kapsayıcı büyüme literatüründe ortaklaşan temel vurgu, 1990'lı yıllarda Milenyum Kalkınma Hedefleri çerçevesinde yükselen ve yalnızca yoksulların durumunu iyileştirmeyi hedefleyen “yoksul yanlısı büyüme” yaklaşımından daha geniş bir perspektife sahip olmasıdır. Bu yönüyle kapsayıcı büyüme, yoksulların yanı sıra dezavantajlı grupları, orta sınıfı ve genel olarak toplumun tüm kesimlerini kapsayan bir refah artışını hedeflemekte; istihdam, eğitim, sağlık, altyapı ve sosyal koruma gibi alanlarda herkes için fırsat eşitliğinin güçlendirilmesini esas almaktadır (Klasen, 2010; McKinley, 2010; UNDP, 2017).

Bu çok boyutlu yaklaşım, kapsayıcı büyümenin mekânsal boyutunu da görünür kılmaktadır. Geleneksel ekonomik büyüme modelleri, gayrisafi yurt içi hasıladaki artışın kendiliğinden yoksulluğu azaltacağını varsaysa da, ampirik kanıtlar büyümenin tek başına kentsel eşitsizliği veya kutuplaşmayı engellemeye yetmediğini göstermektedir. Nitekim büyümenin sonuçları ülkeler içinde homojen biçimde dağılmamakta; bölgeler, şehirler ve mahalleler arasında belirgin farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu farklılıklar, kapsayıcı büyümenin değerlendirilmesini zorunlu olarak bölgeler-kentler-mahalleler düzeyine taşımakta; kentsel alanları kapsayıcı büyüme için “daha yönetilebilir ve daraltılmış lokasyonlar” haline getirmektedir (Angelopulo, 2021). Veneri ve Murtin (2016)'e göre insanların refahı doğrudan yaşadıkları yerle bağlantılı olduğundan, sosyoekonomik koşullar yerel düzeyde önemli eşitsizlikler barındırdığından ve politika oluşturma aşamasında yerel önlemlerin alınması önemli olduğundan kapsayıcı büyüme yaklaşımı tartışılırken yerel bir bakış açısı benimsenmelidir. Bu bağlamda kapsayıcı büyüme tartışması, kentlerin kapsayıcılık açısından kritik politika mekânları hâline gelmesiyle birlikte “kapsayıcı şehirler” kavramını da ortaya çıkarmıştır.

Kapsayıcı şehir kavramı ilk olarak Birleşmiş Milletler tarafından 2001 yılında ortaya atılmış; ekonomik durum, cinsiyet, etnik köken veya inanç farkı gözetmeksizin herkesin sosyal, ekonomik ve siyasal fırsatlara tam katılımının sağlandığı bir mekân olarak tanımlanmıştır (Zhao vd., 2023). İzleyen dönemde UN-Habitat ve Dünya Bankası; siyasal kararlılık, katılım, sosyal yenilik, nitelikli temel hizmetler, kapsayıcı mekânsal planlama, hesap verebilir yönetim ve çok paydaşlı iş birliklerini kapsayıcı kentsel gelişimin temel itici güçleri olarak belirlemiştir. OECD ise kapsayıcılığı insanî ve sosyal sermaye ile kentsel çevre boyutlarını birlikte ele alan çok boyutlu bir gösterge seti üzerinden değerlendirmektedir. 2016 yılında kabul edilen Yeni Kentsel Gündem ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi de kapsayıcı şehir yaklaşımını

küresel sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle doğrudan ilişkilendirerek bu alanda paradigmatik bir dönüşüm yaratmıştır (Liang vd., 2022).

Uluslararası literatürde kapsayıcı şehir kavramı, tek ve evrensel bir tanıma sahip değildir. Liang vd. (2022), yaptıkları bibliyometrik analiz sonucunda kapsayıcı şehir tartışmalarının mekânsal, sosyal, ekonomik, çevresel ve politik kapsayıcılık olmak üzere beş temel boyut etrafında şekillendiğini ortaya koymaktadır. Mekânsal kapsayıcılık, herkesin uygun fiyatlı konuta, ulaşım ve temel altyapı hizmetlerine eşit erişimini ifade ederken; sosyal kapsayıcılık, sürdürülebilir göç yönetimi, vatandaşlık hakları ve dezavantajlı grupların (engelliler, yaşlılar, kadınlar) toplumsal yaşama tam ve etkin katılımını kapsamaktadır. Ekonomik kapsayıcılık, gelir ve fırsat eşitsizliklerinin azaltılması, işgücü piyasasına erişimin genişletilmesi ve refahın adil paylaşımına odaklanmaktadır. Çevresel kapsayıcılık, üretim ve tüketim modellerinin gelecek kuşakların haklarını gözeten ve iklim adaletini merkeze alan bir yaklaşımla sürdürülmesini ve çevre kalitesinin herkes için iyileştirilmesini ifade ederken; politik kapsayıcılık ise kentlilerin karar alma süreçlerine katılımını, temsil haklarının güçlendirilmesini ve şehre aidiyet duygusunun tesis edilmesini kapsayan yönetim boyutunu ortaya koymaktadır. Bu boyutlar, kapsayıcı şehirlerin yalnızca hizmet sunumuyla değil; yönetim, çevresel sürdürülebilirlik ve kentsel adaletle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu çalışma, kapsayıcı şehirler yaklaşımını kapsayıcı büyüme literatürünün kavramsal mirası üzerine inşa etmektedir. Kapsayıcı şehir, bu çerçevede; ekonomik büyümenin kent ölçeğinde istihdam, beşerî sermaye, altyapı ve sosyal koruma kanalları aracılığıyla geniş toplum kesimlerine yansıtıldığı; mekânsal ve toplumsal eşitsizliklerin yerel politika ve bütçe araçlarıyla sınırlandırılmaya çalışıldığı bir kentsel mali yönetim biçimi olarak ele alınmaktadır (McKinley, 2010; OECD, 2016a; OECD, 2022).

Bu çok boyutlu kavramsal çerçeve, kapsayıcı şehir yaklaşımının uluslararası politika alanında kurumsallaşmasını da beraberinde getirmiştir. Mart 2016'da başlatılan OECD Şampiyon Belediye Başkanları Kapsayıcı Büyüme İnisyatifi, dünyanın dört bir yanından, her türlü eşitsizlikle mücadele etmeye kararlı belediye başkanlarını bir araya getirmiştir (OECD, 2016b). Yüzden fazla belediye başkanının yer aldığı bu inisiyatifte, yerel idarelerin yöneticileri en iyi uygulama örneklerini paylaşmak, dünya çapındaki şehirlerde daha kapsayıcı bir büyüme sağlamak ve sakinlerin yaşamlarını iyileştirmek için bir dizi somut politika önerisi geliştirmek üzere birlikte çalışmaktadır (OECD, 2025). OECD'nin kapsayıcı şehirler yaklaşımı, kapsayıcı büyümenin temel ilkelerinin kent ölçeğinde somutlaştırılmasını ifade etmekte; şehirlerde ekonomik fırsatlara, istihdama, eğitime, konuta ve temel kamu hizmetlerine

erişimin toplumsal gruplar ve mekânlar arasında ne ölçüde adil dağıldığını sorgulamaktadır. Bu yaklaşımın merkezinde, üretken istihdamın desteklenmesi, gelir ve fırsat eşitsizliklerinin azaltılması, beşerî sermayenin güçlendirilmesi, temel altyapı ve kamu hizmetlerine erişimin yaygınlaştırılması gibi ortak unsurlar yer almakta; böylece kapsayıcı şehirler, sosyal politika, ekonomik kalkınma ve kentsel hizmet sunumunun bütünleştiği çok boyutlu bir yönetim çerçevesi olarak ele alınmaktadır (OECD, 2016a; 2018). Dolayısıyla kapsayıcı şehir, yalnızca sosyal politika alanına indirgenebilecek bir kavram olmayıp; kentsel planlama, hizmet sunumu, hesap verebilir yönetim ve stratejik mali kararları kapsayan paradigmatik bir dönüşüm olarak ele alınmaktadır (Liang vd., 2022).

2. Türkiye Yazınıyla Köprü: Sosyal Belediyecilik, Katılımcı Bütçeleme ve Kapsayıcı Şehirler

Türkiye’de yerel yönetimlerin sosyal politika alanındaki rolü, uzun süredir “sosyal belediyecilik” kavramı çerçevesinde tartışılmaktadır. Sosyal belediyecilik yazını, belediyelerin sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetlerini, merkezi sosyal politikaların yerel düzeydeki tamamlayıcıları olarak ele almakta; özellikle yoksullukla mücadele, dezavantajlı gruplara yönelik hizmetler ve yerel refah üretimi üzerinde yoğunlaşmaktadır (Çıkmaz ve Arslan, 2025; Çakır Demirhan, 2024).

Bu yaklaşımın güçlü yönü, sosyal ihtiyaçların yerel düzeyde daha yakından tespit edilmesi ve hizmetlerin hedef gruplara görece hızlı ulaştırılabilmesidir. Ancak literatürde sıklıkla vurgulandığı üzere, sosyal belediyecilik uygulamaları çoğu zaman parçalı ve çıktısı odaklı bir karakter sergilemektedir (Lee, 2018; Sissons, 2019). Hizmet sayıları ve yararlanıcı verileri üzerinden yapılan değerlendirmeler, sosyal politikanın bütçe öncelikleri, mekânsal eşitsizlikler ve uzun vadeli kapsayıcılık hedefleriyle ilişkisini sınırlı ölçüde görünür hâle getirmektedir.

Bu noktada kapsayıcı şehirler yaklaşımı, sosyal belediyecilik literatürüne tamamlayıcı bir analitik çerçeve sunmaktadır. Kapsayıcı şehir, sosyal politikayı yalnızca yardım ve hizmet sunumu olarak değil; eğitim, istihdam, konut, altyapı ve temel kamu hizmetlerine erişimi birlikte ele alan bütüncül bir politika seti olarak konumlandırmaktadır (OECD, 2016b). Böylece sosyal belediyeciliğin normatif hedefleri, fırsat eşitliği ve mekânsal adalet kavramlarıyla daha doğrudan ilişkilendirilmektedir.

Türkiye yazınında kapsayıcı şehirler yaklaşımıyla örtüşen bir diğer tartışma alanı katılımcı bütçeleme ve vatandaş bütçesi uygulamalarıdır. Katılımcı bütçeleme, bütçe karar süreçlerine yurttaşların katılımını artırarak kaynak

tahsisinin toplumsal ihtiyaçlarla uyumunu güçlendirmekte; vatandaş bütçesi ise bütçe verilerinin sadeleştirilmesi yoluyla mali saydamlık ve hesap verebilirliği desteklemektedir (Allegretti ve Koçdemir, 2021; Geyik ve Özbay, 2023; Arıkboğa, 2024). Bu araçlar, kapsayıcı şehirlerin yönetim boyutunu yerel maliye süreçleriyle doğrudan ilişkilendirmektedir.

Bu iki literatür hattı birlikte değerlendirildiğinde, kapsayıcı şehirler yaklaşımının Türkiye bağlamında “yabancı” bir kavram olmadığı görülmektedir. Sosyal belediyecilik, kapsayıcı şehirlerin içerik boyutunu (hangi hizmetlerin hangi gruplar için sunulduğu); katılımcı bütçeleme ise süreç boyutunu (kararların nasıl alındığı, kimlerin sürece dahil edildiği) temsil etmektedir (Kara, 2021; Yetkin Ataer, 2022). Sosyal belediyecilik uygulamaları, kapsayıcı şehirler literatüründe Liang vd. (2022) tarafından tanımlanan sosyal kapsayıcılık boyutuyla örtüşmekte; katılımcı bütçeleme ve vatandaş bütçesi gibi uygulamalar ise politik kapsayıcılık boyutunun yerel düzeydeki somut karşılıklarını oluşturmaktadır. Bu yönüyle kapsayıcı şehirler yaklaşımı, Türkiye’de hâlihazırda var olan sosyal belediyecilik ve katılımcı mali yönetim pratiklerini dışlayan yeni bir politika söylemi değil; bu pratikleri daha geniş bir kavramsal çerçeve içinde yeniden anlamlandıran ve bütünleştiren bir üst çatı sunmaktadır.

3. Yöntem ve Veri: Doküman Temelli Nitel Analiz

Bu çalışma, kapsayıcı şehirler yaklaşımını ölçmeyi, kentler arasında bir performans sıralaması yapmayı ya da nicel göstergeler üzerinden Angelopulo (2021) benzeri bir kapsayıcı şehirler endeksi üretmeyi amaçlamamaktadır. Bunun yerine, kapsayıcı şehirler gündeminin yerel maliye, bütçe yönetimi ve hizmet tasarımıyla nasıl ilişkilendirildiğini ortaya koymak üzere doküman temelli ve nitel bir karşılaştırmalı analiz benimsenmiştir. Bu yöntemsel tercih, kapsayıcı şehirler literatüründe kavramın çok boyutlu, bağlamsal ve kurumsal özelliklerine yapılan vurguyla uyumludur (Lee, 2018; Liang vd., 2022).

Analiz kapsamında dört kent ele alınmıştır: Seul, Bilbao, Gaziantep ve Ankara. Vaka seçimi iki temel gerekçeye dayanmaktadır. İlk olarak Seul ve Bilbao, OECD’nin kapsayıcı büyüme ve kapsayıcı şehirler yaklaşımı çerçevesinde kent-özel ve kapsamlı incelemelere konu edilmiş örneklerdir. OECD tarafından yayımlanan bu raporlar, kapsayıcı şehir gündeminin hangi politika alanları, yönetim mekanizmaları ve mali araçlar üzerinden somutlaştırıldığını ayrıntılı biçimde ortaya koymaktadır (OECD, 2018a; OECD, 2022). İkinci olarak ise Gaziantep ve Ankara büyükşehir belediye başkanlarının OECD Şampiyon Belediye Başkanları Kapsayıcı Büyüme İnisiyatifi içerisinde yer alması, kapsayıcı şehirler yaklaşımının Türkiye bağlamında belediye liderliği düzeyinde de

karşılık bulduğunu göstermekte ve bu yaklaşımın yerel düzeyde nasıl tercüme edildiğini incelemek için bir zemin sunmaktadır. Bu çerçevede Gaziantep ve Ankara, “başarı” ya da “performans” açısından karşılaştırılan vakalar olarak değil; OECD’nin sunduğu kapsayıcı şehir çerçevesinin Türkiye’de yerel maliye ve yönetim pratikleriyle nasıl kesiştiğini göstermeye elverişli örnekler olarak ele alınmıştır.

Çalışmada kullanılan veri seti iki ana doküman grubundan oluşmaktadır. Birinci grup, OECD tarafından yayımlanan kapsayıcı şehir raporlarıdır. Bu kapsamda Seul ve Bilbao’ya ilişkin raporlar, OECD’nin kapsayıcı şehirler yaklaşımını operasyonel düzeyde ortaya koyan temel referans metinler olarak değerlendirilmiştir (OECD, 2018a; OECD, 2022). İkinci grup ise Gaziantep ve Ankara büyükşehir belediyelerine ait güncel stratejik plan ve faaliyet raporlarıdır (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2024, 2025; Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2024, 2025). Bu raporlar, belediyelerin sosyal hizmetler, altyapı yatırımları, katılım mekanizmaları ve hizmet sunumuna ilişkin kendi beyanlarını içeren temel dokümanlar olduğu için tercih edilmiştir.

Bu çalışmada doküman analizi, OECD’nin kapsayıcı şehirler yaklaşımı kapsamında öne çıkardığı dört temel politika sütunu esas alınarak yürütülmüştür: (i) eğitim ve beceri geliştirme, (ii) işgücü piyasası ve üretken istihdam, (iii) konut ve kentsel çevre, (iv) altyapı ve temel kamu hizmetleri. Bu tematik çerçeve, OECD Champion Mayors for Inclusive Growth ağı kapsamında 2016 yılında kabul edilen “New York Proposal for Inclusive Growth in Cities” belgesinde tanımlanan kapsayıcı şehir ilkeleriyle de uyumludur. Söz konusu belgede kapsayıcı şehir; her yaş ve toplumsal kesim için beşerî sermaye gelişimini destekleyen kapsayıcı bir eğitim sistemi; kadınlar, gençler, yaşlılar ve göçmenler dâhil olmak üzere herkes için kaliteli istihdama erişimi hedefleyen kapsayıcı bir işgücü piyasası; güvenli ve karşılanabilir konut sunan sağlıklı kentsel çevreler ile ulaşım, enerji, su ve dijital altyapı gibi temel kamu hizmetlerine evrensel erişimi sağlayan kapsayıcı altyapı sistemleri üzerinden tanımlanmaktadır (OECD, 2016b). Bu doğrultuda analizde, her bir doküman söz konusu dört sütunla ilişkili politika öncelikleri, hizmet tasarımları ve yönetim pratikleri açısından sistematik biçimde incelenmiş; kapsayıcı şehir yaklaşımının yerel maliye ve bütçe yönetimiyle nasıl ilişkilendirildiği nitel bir karşılaştırmalı çerçeve içinde örneklerle değerlendirilmiştir.

Çalışmanın temel sınırlılığı, analizin dokümanlarla sınırlı olmasıdır. Stratejik plan ve faaliyet raporları, belediyelerin kendi beyanlarını yansıtan resmî metinler olup uygulamaların fiilî etkileri hakkında doğrudan ölçüm imkânı sunmamaktadır. Ayrıca çalışma, kapsayıcılığı nicel göstergeler veya endeksler aracılığıyla ölçmeyi hedeflemediğinden, bulgular betimleyici ve analitik düzeyle

sınırlıdır. Bununla birlikte, kapsayıcı şehirler yaklaşımının kavramsal olarak Türkiye yerel yönetimler literatürüne yerleştirilmesi ve yerel mali yönetim perspektifiyle okunması açısından, doküman temelli karşılaştırmalı analiz uygun ve işlevsel bir yöntem sunmaktadır. Bir sonraki bölümde, bu yöntemle elde edilen bulgular, OECD'nin dört politika sütunu çerçevesinde karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır.

4. Bulgular

Bu bölümde Ankara, Gaziantep, Bilbao ve Seul şehirleri; OECD'nin kapsayıcı şehirler yaklaşımında tanımlanan dört temel politika sütunu çerçevesinde karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. Burada amaç, kapsayıcı şehir söyleminin bu dört kentte hangi somut politika araçlarıyla ve hangi yönetim mantığıyla hayata geçirildiğini uygulama örneklerinden yola çıkarak ortaya koymaktır.

4.1. Eğitim ve Beşeri Sermaye

Kapsayıcı şehir yaklaşımında eğitim politikaları, beşerî sermaye yatırımı olmanın yanında yerel mali yönetimin önceliklerini yansıtan bir bütçe tercihi olarak da okunabilir. Belediyelerin eğitim alanındaki rolü çoğu zaman doğrudan okul sistemi kurmaktan ziyade; tamamlayıcı hizmetler, mesleki eğitim programları, dijital beceri merkezleri ve öğrencilere yönelik mali destek mekanizmaları aracılığıyla şekillenmektedir. Bu nedenle kapsayıcı şehirlerde eğitim politikalarının kapsamı ve hedef grupları, yerel bütçelerin hangi toplumsal kesimleri desteklediğini ve beşerî sermaye yatırımlarının kent içinde nasıl dağıtıldığını göstermesi bakımından önemli bir gösterge niteliği taşımaktadır. İncelenen dokümanlar, dört şehirde de eğitimin kapsayıcı büyümenin temel taşı olarak kabul edildiğini; ancak sorun tanımı ve müdahale biçimlerinin kentlerin yapısal özelliklerine göre farklılaştığını göstermektedir.

Bilbao: Mekânsal Adalet, Yaşam Boyu Öğrenme ve Dijital Vatandaşlık

Bilbao'ya ilişkin değerlendirmeler, Bask Bölgesi genelinde eğitim çıktıları güçlü olmasına rağmen kent içinde belirgin mekânsal eşitsizliklerin varlığını göstermektedir. Merkez mahallelerde yükseköğretim mezuniyet oranlarının %50'nin üzerine çıkmasına karşılık, çeper mahallelerde bu oranın %7'ye kadar gerilemesi, eğitime erişimin kent içinde homojen dağılmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, kapsayıcı eğitim politikalarının yalnızca okul sisteminin genel performansını artırmakla sınırlı kalamayacağını; dezavantajlı mahalleleri hedefleyen mekânsal müdahalelerle desteklenmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu çerçevede Bilbao Belediyesi eğitimi formel okul sistemiyle sınırlı bir politika alanı olarak değil, mahalle ölçeğinde yeniden dağıtılması gereken

bir kamusal kapasite olarak ele almaktadır. Kütüphaneler ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla özellikle göçmen nüfusun yoğunlaştığı dezavantajlı mahallelerde akademik destek programları yürütülmekte; böylece eğitim politikaları kentsel eşitsizliklerin yoğunlaştığı alanlara yönlendirilmektedir. Bilbao'nun yaklaşımının bir diğer önemli boyutu, beşerî sermayenin yaşam döngüsü boyunca desteklenmesidir. Bask Bölgesi Üniversitesi bünyesinde yürütülen programlar kapsamında 55 yaş üzerindeki bireylerin üniversite düzeyinde eğitim alabilmeleri, yaşlı nüfusun yalnızca bakım politikalarının konusu değil, aktif öğrenme ve toplumsal katılımın öznesi olarak görüldüğünü göstermektedir. Bu yaklaşım, KZGunea merkezleri ve NagusiWeb gibi dijital okuryazarlık programlarıyla tamamlanarak yaşlılar, kadınlar ve dijital hizmetlere erişimi sınırlı grupların kamusal yaşama katılımını desteklemektedir.

Eğitim politikalarının ekonomik dönüşümle bütünleştirilmesi ise Bilbao'nun sanayi sonrası dönüşüm stratejisinin önemli bir parçasıdır. AS Fabrik projesi kapsamında üniversite–sanayi–belediye iş birlikleriyle gençlerin sanayi 4.0 ve dijital ekonomi alanlarında yetkinlik kazanması hedeflenirken, Zorrotzaurre gibi kentsel dönüşüm bölgeleri beşerî sermaye yatırımlarıyla birlikte planlanmaktadır. Bu yönüyle Bilbao deneyimi, eğitimi mekânsal eşitsizliği azaltan, dijital katılımı genişleten ve dönüşüm stratejisini besleyen bir kaldıraç olarak konumlandırırmaktadır. Bu politika seti, kapsayıcılığın yalnızca eğitim hizmetlerinin genişletilmesiyle değil, belediye yatırımlarının ve kamusal kaynakların kentsel mekân içinde nasıl dağıtıldığıyla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

Seul: Piyasa Temelli Eğitim Eşitsizliklerinin Aşılması ve Yaşam Döngüsü Boyunca Beşerî Sermaye

Seul'e ilişkin değerlendirmeler, kentte eğitim çıktılarının ulusal ve uluslararası ölçekte oldukça yüksek olmasına rağmen, eğitime erişimin büyük ölçüde piyasa mekanizmaları tarafından belirlendiğini göstermektedir. Prestijli üniversitelere giriş sürecinde özel eğitim kurumlarının belirleyici rolü, eğitimi yüksek gelirli haneler lehine işleyen rekabetçi bir alan hâline getirmektedir. Bu kurumların varlıklı mahallelerde yoğunlaşması, düşük gelirli ailelerin çocuklarının akademik rekabet gücünü sınırlamakta ve eğitimin sosyal hareketlilik üretme kapasitesini zayıflatmaktadır. Bu nedenle Seul'de kapsayıcı eğitim politikaları, formel eğitim sisteminin başarısından ziyade bu başarının kimler tarafından erişilebilir olduğu sorusu etrafında şekillenmektedir.

Seul Belediyesi bu piyasa temelli eşitsizlikleri dengelemek amacıyla eğitimi bir yeniden dağıtım ve sosyal güvenlik aracı olarak konumlandırmaktadır. Düşük gelirli hanelere yönelik ders materyalleri, okul malzemeleri ve lise düzeyinde ücretsiz öğle yemeği gibi doğrudan mali destekler, eğitime erişimdeki

parasal bariyerleri azaltmayı hedeflemektedir. Bunun yanında yaşlanan nüfus yapısı nedeniyle eğitim politikaları yalnızca gençlere değil, yaşam döngüsü boyunca beşerî sermayenin korunmasına yönelik olarak tasarlanmaktadır. 55 yaş üstü bireylerin eğitim programlarına erişimini kolaylaştıran mali destekler ve “Visiting Community Service Centre” gibi programlar, yaşlıların sosyal katılımını güçlendirmeyi ve işgücü piyasasından erken çekilmenin yarattığı riskleri azaltmayı amaçlamaktadır.

Seul’de eğitim politikaları aynı zamanda ekonomik dönüşüm stratejileriyle de bütünleştirilmektedir. Düşük karbonlu ekonomiye geçiş sürecinde ortaya çıkan yeni beceri ihtiyaçları, yeniden yetkinleştirme programları ve aktif işgücü piyasası araçlarıyla desteklenmektedir. Bu tasarım, eğitimin Seul’de iki işleve birden sahip olduğunu düşündürmektedir: fırsat eşitliğini güçlendiren bir sosyal politika ve ekonomik dönüşüme uyum sağlayan stratejik bir beceri yatırımı. Bu yönüyle Seul örneği, kapsayıcı şehir yaklaşımında eğitimin piyasa temelli eşitsizlikleri sınırlayan, yaşam döngüsü boyunca toplumsal katılımı destekleyen ve ekonomik dönüşümle uyumlu biçimde tasarlanan bütünleşik bir politika alanı olarak ele alınabileceğini ortaya koymaktadır.

Gaziantep: Teknolojik Seferberlik, Mesleki Uzmanlaşma ve Mekânsal Erişim

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi’nin 2025–2029 Stratejik Planı, eğitimi kapsayıcı büyümenin tali bir sosyal politika alanı olarak değil, istihdam, üretkenlik ve toplumsal bütünleşme hedefleriyle doğrudan ilişkili bir beşerî sermaye yatırımı olarak konumlandırmaktadır. Kadınlara, çocuklara ve ihtiyaç sahibi gruplara yönelik eğitim hizmetlerinin genişletilmesi ile gençlerin mesleki becerilerinin geliştirilmesi, yerel kalkınma stratejisinin temel araçları arasında yer almaktadır. Bu yaklaşım, eğitimi sosyal destek mekanizmalarının parçası halindeki bir faaliyet olmaktan çıkarıp yerel ekonomik kapasiteyi güçlendiren bir politika aracına dönüştürmektedir.

Bu çerçevenin en görünür bileşenlerinden biri, yaygın ve mesleki eğitimin kurumsal bir ağ üzerinden sunulmasıdır. GASMEK bünyesinde yürütülen sanat ve meslek edindirme kursları ile sınav hazırlık programları, kütüphaneler ve eğitim merkezleri aracılığıyla geniş bir nüfusa erişmektedir. Bu yapı, eğitimi kurs bazlı faaliyetlerin ötesine taşıyarak yaşam boyu öğrenme anlayışıyla sürekli ve erişilebilir bir kamusal hizmete dönüştürmektedir. Gaziantep’in eğitim politikalarının bir diğer ayırt edici yönü, teknolojik becerilerin erken yaşta yaygınlaştırılmasına yönelik yatırımlardır. TeknoGaraj ve Deneyap gibi girişimler, gençlerin dijital üretim süreçlerine katılımını teşvik ederek eğitimi yerel üretim kapasitesini ve rekabet gücünü artıran bir araç olarak konumlandırmaktadır.

Mekânsal kapsayıcılık boyutunda ise Gaziantep, eğitimin mahalle ve kırsal alanlarda erişilebilirliğini güçlendirmeye yönelik uygulamalar geliştirmektedir. Gezici eğitim uygulamaları ve mahalle temelli merkezler aracılığıyla eğitime erişimdeki mekânsal kısıtlar azaltılmaya çalışılmakta; engelli bireyler ve yaşlılar gibi dezavantajlı gruplara yönelik programlarla eğitim sosyal katılımı güçlendiren bir kamusal hizmet olarak ele alınmaktadır. Bu yönüyle Gaziantep örneği, kapsayıcı şehir yaklaşımında eğitimin teknoloji odaklı beceri geliştirme, yaygın mesleki eğitim ve mekânsal erişim politikalarının birlikte ele alındığı bütünlük bir model sunduğunu göstermektedir.

Ankara: Sosyal Adalet ve Öğrenci Dostu Altyapı

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin stratejik planı ve faaliyet raporları, eğitimi yaşam boyu öğrenme, istihdamla bağlantı ve sosyal adalet ekseninde ele almaktadır. Eğitim politikaları, sosyal yardımlarla sınırlı kalmayan, öğrencilerin ve gençlerin kentsel yaşam maliyetlerini dengeleyen ve beşerî sermayeyi dönüştürücü işgücü piyasasına hazırlayan bütüncül bir yerel kalkınma aracı olarak konumlandırılmaktadır. Bu yaklaşım, Ankara'da kapsayıcı şehir gündeminin eğitim sütununun doğrudan mali araçlar ve hizmet altyapısı üzerinden şekillendiğini göstermektedir.

Ankara'nın eğitim politikalarının önemli bir bileşeni, öğrencilerin üzerindeki ekonomik yükü belediye bütçesi aracılığıyla hafifletmeye yönelik destek mekanizmalarıdır. Başkent Kart üzerinden yürütülen kırtasiye, ulaşım ve çeşitli eğitim destekleri, eğitime erişimdeki mali engelleri azaltmayı hedeflemektedir. Bu tür nakdi ve aynı destekler, eğitimi hane bütçesi üzerinde bir maliyet olmaktan çıkararak kamusal bir yatırım alanı hâline getirmekte ve öğrencilerin eğitim sürecine fiilî katılımını güçlendirmektedir. Yerel maliye perspektifinden bakıldığında bu uygulamalar, eğitimin kapsayıcılığını doğrudan bütçe politikaları üzerinden destekleyen bir yeniden dağıtım aracı niteliği taşımaktadır.

Ankara'da eğitim politikaları aynı zamanda mesleki beceri geliştirme ve dijital yetkinliklerin yaygınlaştırılmasıyla istihdam politikalarıyla bütünleştirilmektedir. BELMEK ve BELTEK gibi programlar aracılığıyla mesleki ve teknik becerilerin geliştirilmesi hedeflenirken, dijital eğitim merkezleri gençlerin yapay zekâ, robotik kodlama ve dijital tasarım gibi alanlarda yetkinlik kazanmasını sağlamaktadır. Buna ek olarak öğrencilere yönelik ücretsiz yemek uygulamaları, kütüphaneler ve çalışma alanları gibi destekler, eğitimin sosyal yaşama bütünleştiği kapsayıcı bir öğrenme ortamı yaratmaktadır. Bu yönüyle Ankara örneği, kapsayıcı şehir yaklaşımında eğitimin sosyal adalet, mali erişilebilirlik ve geleceğe dönük beşerî sermaye yatırımlarını bir araya getiren bütünlük bir yerel politika alanı olarak ele alınabileceğini göstermektedir.

Dört kent karşılaştırması, eğitimin kapsayıcı şehir yaklaşımında teknik bir beşerî sermaye yatırımı olmanın ötesinde, yerel mali yönetişimin kapsayıcılığı nasıl kurguladığını gösteren stratejik bir politika alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Bilbao ve Seul örnekleri, eğitimin bütçe tahsisi ve yeniden dağıtımçı mali araçlar aracılığıyla mekânsal ve sınıfsal eşitsizlikleri hedef alan yapısal bir politika alanı olarak ele alındığını gösterirken; Ankara ve Gaziantep örneklerinde ise eğitim, sosyal belediyeçilik kapasitesi üzerinden genişleyen bir kapsayıcılık aracına dönüşmektedir. Bu bulgular, kapsayıcı bir kentin yalnızca fiziksel altyapı yatırımlarıyla değil, tüm yurttaşların zihinsel ve teknik kapasitesini güçlendiren insan odaklı yatırımlar yoluyla inşa edildiğini doğrulamaktadır (Liang vd., 2022). Bu çerçevede çalışma, kapsayıcı şehir literatürüne eğitimin yalnızca harcama düzeyi üzerinden değil, yerel bütçenin hangi toplumsal grupları ve mekânları öncelendiği üzerinden okunabileceğini gösteren bir mali yönetim perspektifi sunmaktadır.

4.2. İşgücü Piyasası ve Üretken İstihdam

Kapsayıcı şehir yaklaşımında işgücü piyasası ve istihdam, bireylerin geçici yardımlara bağımlı kalmadan kentsel ekonomik sürece üretken aktörler olarak katılmasını hedefler (Green vd., 2017). İncelenen dört şehirde de bu süreç; yapısal eşitsizliklerin giderilmesi, beceri uyumsuzluğunun azaltılması ve dezavantajlı grupların sürdürülebilir işlere erişimi üzerinden kurgulanmaktadır. Yerel yönetimler bu alanda doğrudan istihdam yaratmaktan çok, işgücü piyasasının işleyişini etkileyen mali ve kurumsal araçlarla sonuç üretmektedir: mesleki eğitim finansmanı, girişimcilik destekleri ve kamu alımlarının tasarımı bu mekanizmaların başında gelmektedir. Bu nedenle kapsayıcı şehir yaklaşımında işgücü piyasası politikaları yalnızca iş sayıları üzerinden değil, yerel mali araçların ekonomik katılımı hangi gruplar için ve hangi sektörlerde genişlettiği üzerinden değerlendirilmelidir.

Bilbao: Sanayi Sonrası Dönüşüm, Genç İşsizliği ve Yetenek Odaklı İstihdam Politikaları

Bilbao'da işgücü piyasasının kapsayıcılık sorunları büyük ölçüde sanayisizleşme sonrası ortaya çıkan yapısal dönüşüm süreciyle ilişkilendirilmektedir. Kentte özellikle genç işsizliğinin yüksekliği (%22,5) ve geçici sözleşmelerin yaygınlığı, istihdamın niteliği ve sürdürülebilirliği açısından başlıca risk alanları olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle kapsayıcı istihdam politikaları kısa vadeli iş yaratımından ziyade, kentin ekonomik yapısını dönüştürmeye yönelik uzun vadeli bir yetenek stratejisi çerçevesinde ele alınmaktadır.

Bu yaklaşım doğrultusunda Bilbao Belediyesi, istihdam politikalarını sanayi sonrası dönüşümün mekânsal boyutuyla birlikte kurgulamaktadır. Zorrotzaurre

gibi eski sanayi alanları yalnızca fiziksel yenileme projeleri olarak değil, dijital ekonomi, ileri teknoloji ve girişimcilik odaklı yeni iş alanlarının üretildiği kentsel kümelenme alanları olarak tasarlanmaktadır. Böylece istihdam politikaları, kentsel dönüşüm süreçleriyle eş zamanlı ilerleyen ve işgücü piyasasında ortaya çıkan eşitsizliklerin belirli mahallelerde yoğunlaşmasını önlemeyi amaçlayan bütünlük bir stratejiye dönüşmektedir.

İşgücü politikalarının uygulama boyutunda ise üniversite–sanayi–belediye iş birlikleri önemli bir rol oynamaktadır. AS Fabrik ve benzeri merkezler aracılığıyla gençlerin sanayi 4.0, dijital üretim ve yenilik temelli sektörlerde yetkinlik kazanması teşvik edilirken, girişimcilik destekleri yeni iş alanlarının oluşmasını hedeflemektedir. Bu yönüyle Bilbao örneği, kapsayıcı şehir yaklaşımında istihdamın yalnızca mevcut işlere erişimi artıran bir sosyal politika alanı değil, üretken kapasitenin yeniden inşasını hedefleyen bir yerel kalkınma stratejisi olarak ele alınabileceğini göstermektedir.

Seul: İşgücü Dualizmi, Kamu Alımları ve Ekonomik Demokratikleşme

Seul’de kapsayıcı şehir gündeminin işgücü piyasası boyutu, “düzenli” ve “düzenli olmayan” çalışanlar arasındaki yapısal ayrışma üzerinden ele alınmaktadır. Bu dual yapı, ücret eşitsizliklerini derinleştirmekte, sosyal güvenceye erişimi sınırlamakta ve özellikle kadınlar ile gençler açısından kalıcı dezavantajlar yaratmaktadır. Bu nedenle istihdam sorunu yalnızca işsizlik oranlarıyla değil, işlerin niteliği ve güvencesi üzerinden tanımlanmakta; Seul Belediyesi kapsayıcı istihdam politikalarını üretken ve kaliteli iş yaratımı hedefi etrafında kurgulamaktadır.

Bu çerçevede Seul’ün “Ekonomik Demokratikleşme” gündemi, işgücü piyasasındaki ayrışmayı azaltmaya yönelik mali ve kurumsal araçları bir araya getirmektedir. Belediye, kamu sektöründe güvencesiz istihdam biçimlerini azaltarak kalıcı kadroları genişletmeyi ve böylece istihdam kalitesi konusunda piyasaya örnek olmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda kadınların işgücüne katılımını sınırlayan bakım yükleri gibi yapısal engeller, kamusal bakım hizmetleri ve esnek çalışma modelleri yoluyla hafifletilmeye çalışılmaktadır.

Seul örneğinin yerel maliye açısından ayırt edici yönlerinden biri, istihdam politikalarının bütçe araçlarıyla doğrudan desteklenmesidir. Belediyenin kamu alımlarının büyük bölümünü küçük ve orta ölçekli işletmelerden gerçekleştirmesi, bütçenin yalnızca mal ve hizmet temini için değil, istihdamın tabana yayılması ve piyasa yoğunlaşmasının sınırlandırılması için stratejik bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu yönüyle Seul örneği, kapsayıcı şehir yaklaşımında istihdamın yalnızca sosyal politika araçlarıyla değil, kamu harcamalarının yönü ve tasarımı aracılığıyla da şekillendirilebileceğini ortaya koymaktadır.

Gaziantep: Sosyal Uyum, Kadın İstihdamı ve Yerel Üretim Kapasitesi

Gaziantep'te kapsayıcı şehir gündeminin işgücü piyasası boyutu, üretken istihdamın sosyal uyum ve yerel üretim kapasitesiyle birlikte ele alındığı çok katmanlı bir çerçeveye dayanmaktadır. Yoğun göç alan demografik yapı ve güçlü sanayi geleneği, istihdam politikalarının yalnızca iş yaratma değil, toplumsal entegrasyon ve mekânsal dengeleme hedefleriyle birlikte kurgulanmasını gerektirmektedir. Bu nedenle Gaziantep'te üretken istihdam politikaları, kapsayıcı şehir stratejisinin merkezinde yer alan bir kalkınma aracı olarak tasarlanmaktadır.

Kadınların ekonomik hayata katılımı, Gaziantep'in istihdam stratejisinin temel bileşenlerinden birini oluşturmaktadır. Kadın girişimciliğini ve formel istihdama katılımı teşvik eden programlar ile GASMEK bünyesinde sunulan mesleki eğitimler, sosyal politika ile işgücü piyasası arasında doğrudan bir bağ kurmaktadır. Aynı zamanda İş Kariyer Merkezi gibi mekanizmalar, beceri odaklı danışmanlık ve dijital eşleştirme altyapısı aracılığıyla hem yerel nüfusun hem de göçmenlerin işgücü piyasasına kayıtlı ve nitelikli biçimde katılımını desteklemektedir. Bu yaklaşım, istihdamın yalnızca bireysel gelir artışı değil, sosyal uyum ve toplumsal istikrar açısından da stratejik bir politika alanı olarak ele alındığını göstermektedir.

Gaziantep'te istihdam politikalarının önemli bir boyutu da üretimin mekânsal çeşitlenmesini destekleyen kırsal kalkınma politikalarıdır. Tarım-sanayi entegrasyonu, veri temelli üretim planlaması ve kırsal altyapı yatırımları aracılığıyla tarımsal faaliyetler katma değerli üretim zincirlerine bağlanmakta; böylece istihdamın kent merkezinde yoğunlaşması yerine bölgesel uzmanlaşmaya dayalı bir üretim yapısı teşvik edilmektedir. Bu yönüyle Gaziantep örneği, kapsayıcı şehir yaklaşımında istihdamın yalnızca kentsel işgücü piyasasına erişimle sınırlı kalmadığını; yerel üretim kapasitesinin mali araçlar ve altyapı yatırımlarıyla desteklediği daha geniş bir kalkınma stratejisinin parçası olarak ele alınabileceğini göstermektedir.

Ankara: Sosyal Desteklerin Ekonomik Çarpan Etkisi ve Dijital İstihdam Altyapısı

Ankara'nın kapsayıcı şehir yaklaşımı, istihdamı doğrudan iş yaratımının ötesinde; sosyal destekler, girişimcilik ekosistemi ve dijital mali araçlar aracılığıyla yerel ekonomide dolaylı gelir ve istihdam etkileri üreten bir politika alanı olarak ele almaktadır. Büyükşehir belediyesinin istihdam politikaları Kariyer Merkezi, teknoloji temelli kuluçka yapıları ve kadın girişimciliğini destekleyen programlar etrafında şekillenmekte; sosyal yardım mekanizmaları ise yerel ekonomiyle ilişkilendirilmektedir. Böylece kapsayıcılık, yalnızca istihdama

erişim üzerinden değil, belediye bütçesinin kent içindeki ekonomik dolaşımı nasıl yönlendirdiği üzerinden değerlendirilmektedir.

Ankara Kariyer Merkezi belediyenin istihdam alanındaki doğrudan araçlarından biridir. Buna ek olarak Ankara Teknoloji Köprüsü ve benzeri kuluçka merkezleri genç girişimcileri ve teknoloji tabanlı işletmeleri destekleyerek nitelikli istihdamın gelişmesine katkı sağlamaktadır. BELMEK ve BELTEK kapsamındaki mesleki eğitim programları ise bu yapıyı beşerî sermaye boyutunda tamamlamaktadır.

Ankara modelinin ayırt edici yönlerinden biri, sosyal yardımların ekonomik çarpan etkisi yaratacak biçimde tasarlanmasıdır. Başkent Kart sistemi sayesinde sosyal destekler yalnızca hane gelirini artıran transferler olarak kalmamakta; mahalle ölçeğinde yerel esnaf üzerinden dolaşıma giren bir ekonomik mekanizmaya dönüşmektedir. Bu yapı sosyal harcamaların yerel talebi desteklemesine, küçük işletmelerin gelir akışını güçlendirmesine ve dolaylı istihdamın artmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca sistemden elde edilen komisyon gelirinin yeniden sosyal yardım bütçesine aktarılması mali sürdürülebilirliği desteklemektedir.

Sonuç olarak Ankara örneği, kapsayıcı şehir yaklaşımında istihdam politikalarının sosyal yardım, yerel ekonomi ve girişimcilik arasındaki etkileşim üzerinden şekillenebileceğini göstermektedir. Doğrudan istihdam yaratımının sınırlı olduğu alanlarda dahi, bütçe tasarımı ve dijital mali araçlar ekonomik katılımı ve gelir dolaşımını güçlendirebilmektedir.

Dört kent birlikte değerlendirildiğinde, kapsayıcı şehir yaklaşımının işgücü piyasası boyutunun tek tip istihdam politikalarından ziyade kentlerin yapısal sorunlarına göre farklı mali ve kurumsal araçlar üzerinden şekillendiği görülmektedir. İncelenen örnekler, yerel yönetimlerin istihdam alanında farklı kapsayıcı büyüme modelleri geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Bilbao'da istihdam politikaları, sanayi sonrası dönüşümün yarattığı genç işsizliği ve güvencesizlik sorunlarına karşı mekânsal dönüşüm, inovasyon ekosistemi ve yetenek yönetimiyle bütünleşen dönüşüm odaklı bir istihdam modeli etrafında şekillenmektedir. Seul'de kapsayıcılık, işgücü piyasasındaki düzenli-düzensiz çalışan ayrımını azaltmayı hedefleyen ve kamu alımlarını KOBİ'leri destekleyen bir araç olarak kullanan düzenleyici bir istihdam modeli üzerinden ilerlemektedir. Gaziantep'te üretken istihdam politikaları, kadın girişimciliği, göçmenlerin ekonomik uyumu ve tarım-sanayi entegrasyonu aracılığıyla yerel üretim kapasitesini güçlendiren üretim temelli bir istihdam modeli ile ilişkilidir. Ankara'da ise sosyal destekler dijital mali araçlar aracılığıyla yerel ekonomi içinde dolaşıma sokularak dolaylı istihdam ve gelir çarpanı yaratan ekonomik dolaşım temelli bir sosyal harcama modeli ortaya çıkmaktadır. Bu

değerlendirme, kapsayıcı bir kentin yalnızca sosyal yardım sağlayan bir yönetim modeliyle sınırlı kalmadığını göstermektedir. Kapsayıcılık, vatandaşların beşerî sermayesini güçlendiren ve ekonomik katılımı bütçe araçları (kamu alımları, kart sistemleri, hibe destekleri) aracılığıyla genişleten bir mali yönetim yapısı gerektirmektedir (Lee, 2018; Liang vd., 2022).

4.3. Konut ve Kentsel Çevre

Kapsayıcı şehir yaklaşımında konut ve kentsel çevre sütunu; fiziksel altyapının adil dağılımı, barınma hakkının güvence altına alınması ve kentsel mekânın afetler ile iklim değişikliğine karşı dirençli hâle getirilmesini hedefler (OECD, 2016a; Liang vd., 2022). İncelenen dört şehir, bu hedefleri kendi yapısal önceliklerine göre farklı projelerle somutlaştırmaktadır. Bu bağlamda konut ve kentsel çevre politikaları, kapsayıcı şehir yaklaşımının en belirgin mali boyutlarından birini oluşturmaktadır. Çünkü konut üretimi, kentsel dönüşüm projeleri, altyapı yatırımları, enerji verimliliği programları ve afetlere yönelik dayanıklılık yatırımları büyük ölçüde kamu bütçeleri, yerel yatırım öncelikleri ve mali teşvik mekanizmaları aracılığıyla hayata geçirilmektedir. Dolayısıyla kapsayıcı şehir perspektifinde konut politikaları yalnızca mekânsal planlama meselesi değil; aynı zamanda yerel bütçelerin kentsel mekân içinde eşitsizlikleri azaltma kapasitesini gösteren önemli bir mali yönetim alanıdır. Bu çerçevede aşağıda ele alınan şehir örnekleri, konut ve kentsel çevre politikalarının kapsayıcılık hedefi doğrultusunda hangi mali araçlar ve yönetim mekanizmalarıyla hayata geçirildiğini ortaya koymaktadır.

Bilbao: Enerji Adaleti, Mahalle Odaklı Yenileme ve Mekânsal Kapsayıcılık

Bilbao’da konut ve kentsel çevre politikaları, kapsayıcı büyümenin mekânsal boyutunu görünür kılan temel alanlardan biridir. Kentte konut stokunun yaklaşık %82’sinin 50 yaşın üzerinde olması ve geçmişte yenileme yatırımlarının daha çok varlıklı mahallelerde yoğunlaşması, enerji maliyetleri ve konut kalitesi açısından mahalleler arası eşitsizlikleri derinleştirmiştir. Belediye bu mirası, piyasa odaklı dönüşüm yerine kamu önceliklerine dayalı ve hedefli bir kentsel yenileme stratejisiyle ele almaktadır.

Bu çerçevede enerji yoksulluğuyla mücadele kapsayıcı şehir politikasının merkezinde yer almaktadır. Kamu destekli enerji rehabilitasyon programları özellikle dezavantajlı mahallelerdeki konutlara yönelmiş; bu yatırımlar hem hane halkı enerji maliyetlerini azaltmış hem de çevresel sürdürülebilirliği sosyal kapsayıcılıkla birlikte ele alan bir politika aracı oluşturmuştur. Böylece konut politikaları, yalnızca barınma koşullarını değil, yaşam maliyetlerinin kent içindeki dağılımını da etkilemektedir.

Bilbao'nun yaklaşımının bir diğer unsuru mahalle temelli yönetim modelidir. Auzokide Planı kapsamında ayrılan bütçenin mahalle ölçeğinde tahsis edilmesi, yatırım önceliklerinin yerel sakinler ve mahalle dernekleri tarafından belirlenmesine imkân tanımıştır. “Corazones de Barrio” girişimiyle kamusal alanlar, parklar ve spor tesisleri mahalle düzeyinde geliştirilmiş; böylece yatırımların yalnızca merkezi ve yüksek gelirli bölgelerde yoğunlaşması engellenmiştir.

Sonuç olarak Bilbao örneği, konut ve kentsel çevre politikalarının kapsayıcı şehir yaklaşımında enerji adaleti, erişilebilirlik ve mahalle temelli bütçe öncelikleriyle şekillenen bir yönetim alanına dönüştüğünü göstermektedir. Bu çerçevede kapsayıcılık, kentin mekânsal dokusundaki eşitsizliklere bütçe ve yatırım kararları aracılığıyla müdahale edebilme kapasitesiyle ilişkilendirilmektedir.

Seul: Enerji Refahı, İklim Adaleti ve Vatandaş Odaklı Kentsel Dayanıklılık

Seul'de konut ve kentsel çevre politikaları, barınma maliyetleri, çevresel riskler ve sosyal kırılganlıklar arasındaki ilişki üzerinden ele alınmaktadır. Konut fiyatlarının gelire oranla yüksek olması ve aşırı sıcaklar, hava kirliliği ile enerji maliyetleri gibi çevresel risklerin düşük gelirli gruplar üzerinde daha ağır bir yük yaratması, bu politikaların kapsayıcılık çerçevesinde yeniden düşünülmesini gerekli kılmıştır. Bu nedenle Seul Belediyesi konut politikasını yalnızca arz–talep meselesi olarak değil, iklim adaleti ve sosyal refahın birlikte ele alındığı bütünlüklü bir alan olarak tanımlamaktadır.

Bu yaklaşımın kurumsal çerçevesini oluşturan “Seul Sözü” (Seoul Promise) girişimi, konut, çevre ve sosyal refah politikalarını ortak hedefler etrafında bir araya getirmektedir. Özellikle enerji yoksulluğuyla mücadele bu çerçevenin önemli unsurlarından biridir. “Energy Welfare Public–Private Partnership” programı kapsamında düşük gelirli hanelerin yaşadığı binalar yenilenmekte; LED aydınlatma ve güneş panelleri gibi uygulamalarla enerji maliyetlerinin azaltılması hedeflenmektedir. Kamu bütçesinin özel sektör ve yurttaş katkılarıyla tamamlandığı bu model, konut politikalarının mali sürdürülebilirliğini güçlendirmektedir.

Seul'ün kapsayıcı yaklaşımını güçlendiren bir diğer uygulama, mahalle ölçeğinde geliştirilen “Enerji Özgür Köyler” modelidir. Bu yerel girişimlerde enerji tasarrufundan elde edilen gelirler yaşlı bakımı veya sosyal destek fonları gibi mahalle ihtiyaçları için kullanılmaktadır. Böylece çevresel kazanımlar doğrudan sosyal refah üretimine dönüştürülmektedir.

Kentsel çevrenin iklim risklerine karşı dayanıklılığı da bu politikaların önemli bir bileşenidir. Aşırı sıcaklarla mücadele kapsamında özellikle yaşlılar

ve evsizler için şehir genelinde “serinleme sığınakları” (cooling shelters) kurulmuştur. Bu uygulama, iklim politikalarının dezavantajlı grupların yaşam koşullarını iyileştirmeyi hedefleyen bir sosyal politika aracı olarak tasarlandığını göstermektedir.

Sonuç olarak Seul örneği, konut ve kentsel çevre politikalarının kapsayıcı şehir yaklaşımı içinde iklim adaleti, enerji refahı ve topluluk temelli yönetişim üzerinden yeniden şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda kapsayıcılık yalnızca konuta erişimle değil, çevresel risklerin ve yaşam maliyetlerinin toplumsal olarak dengelenmesiyle ilişkilendirilmektedir.

Gaziantep: Afete Dirençli Planlama, Güvenli Yaşam Hakkı ve Yeşil Dönüşüm

Gaziantep’te konut ve kentsel çevre politikaları, 6 Şubat depremleri sonrasında kapsayıcı şehir yaklaşımının güvenli yaşam hakkı ve kentsel dayanıklılık boyutları üzerinden yeniden şekillendiğini göstermektedir. Stratejik Plan’da yer alan “Afetlere Karşı Dirençli Gaziantep” teması, konut, altyapı ve çevresel planlama politikalarını bütünlük bir çerçevede ele almaktadır. Risk haritalarının oluşturulması, bütünlük kentsel yenileme vurgusu ve mülkiyet haklarının korunmasına yapılan atıflar, kapsayıcılığın güvenli ve sürdürülebilir mekânlar üzerinden tesis edilmeye çalışıldığını göstermektedir.

Deprem sonrasında belediye, geçici çözümler yerine kalıcı konut altyapısına odaklanan bir müdahale programı geliştirmiştir. 2024 faaliyet raporuna göre Şehitkamil, Şahinbey, Nurdağı ve İslahiye ilçelerinde inşa edilen deprem köy konutları için yol, içme suyu, kanalizasyon ve ulaşım altyapısı tamamlanmış; böylece konut arzı güvenlik ve erişilebilirlik kriterleriyle birlikte ele alınmıştır. Bu yaklaşım, kentsel dayanıklılığın afet sonrası yeniden inşa sürecinde bütçe ve yatırım öncelikleriyle somutlaştırıldığını göstermektedir.

Gaziantep’te konut politikalarının bir diğer boyutu bütünlük kentsel dönüşüm projeleridir. Halep Bulvarı, Kilis Yolu ve Geneyik bölgelerinde yürütülen dönüşüm uygulamaları riskli yapı stokunun azaltılmasını ve güvenli konut arzının artırılmasını hedeflemektedir. Mülkiyet haklarının korunmasına yapılan vurgu ise dönüşüm sürecinin dışlayıcı bir yeniden yerleşim mekanizmasına dönüşmesini önlemeyi amaçlamaktadır.

Kentsel çevre politikaları aynı zamanda çevresel sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesiyle ilişkilendirilmektedir. “Yeşil Gaziantep” vizyonu kapsamında parklar, su verimliliğini esas alan ekolojik peyzaj alanları ve Festival Park gibi büyük ölçekli rekreasyon alanları hayata geçirilmiştir. Bu yatırımlar, yeşil alanların kentsel refahı ve çevresel kapsayıcılığı artıran kamusal altyapılar olarak ele alındığını göstermektedir.

Sonuç olarak Gaziantep örneği, konut ve kentsel çevre politikalarının kapsayıcı şehir yaklaşımı içinde afetlere karşı dirençlilik, mülkiyet güvencesi ve çevresel sürdürülebilirlik eksenlerinde yeniden yapılandırıldığı ortaya koymaktadır. Bu bağlamda kapsayıcılık, güvenli ve yaşanabilir bir kentsel çevrenin planlama ve bütçe araçlarıyla herkes için erişilebilir kılınmasıyla ilişkilendirilmektedir.

Ankara: Sosyal Güvenceli Dönüşüm ve Mekânsal Dayanıklılık

Ankara'da konut ve kentsel çevre politikaları, kapsayıcı şehir yaklaşımı çerçevesinde yalnızca fiziksel yenileme olarak değil, sosyal adalet ve yaşam kalitesini güçlendiren bütünlük bir politika alanı olarak ele alınmaktadır. Büyükşehir Belediyesi'nin stratejik belgeleri, kentsel dönüşümü piyasa odaklı bir değer artışı süreci yerine barınma güvencesi, erişilebilirlik ve kamusal güvenliği içeren bir sosyal dönüşüm aracı olarak konumlandırmaktadır.

Bu yaklaşımın önemli bir boyutu, dönüşüm süreçlerinde yerinden edilme riskinin mali araçlarla yönetilmesidir. Yeni Mamak, Dikmen Vadisi, Hıdırlıktepe ve Çalıdağ gibi alanlarda yürütülen projelerde modern ve güvenli konut üretimi hedeflenirken, geçiş sürecinde hak sahiplerine kira desteği sağlanmıştır. Böylece kentsel dönüşümün sosyal maliyetlerinin kamu bütçesi aracılığıyla dengelenmesi amaçlanmıştır.

Kentsel çevre politikalarının dayanıklılık boyutu ise afet hazırlığı yatırımlarıyla güçlendirilmektedir. Esenboğa Havalimanı yakınında kurulan Afet Eğitim ve Lojistik Merkezi (AKOM), kriz anlarında kamusal hizmetlerin koordinasyonunu ve lojistik kapasitesini artırmayı hedeflemektedir. Bu yatırım, kapsayıcı şehir yaklaşımının gündelik refahın yanı sıra afet anlarında kırılgan grupların korunmasını da içeren bir güvenlik perspektifi taşıdığını göstermektedir.

Sonuç olarak Ankara örneği, konut ve kentsel çevre politikalarının kapsayıcı şehir yaklaşımı içinde barınma güvencesi ve mekânsal dayanıklılık eksenlerinde şekillendiğini göstermektedir. Bu bağlamda kapsayıcılık, kentsel dönüşümün sosyal maliyetlerinin bütçe araçlarıyla yönetilmesi ve kentsel mekânın herkes için erişilebilir ve güvenli hâle getirilmesiyle ilişkilendirilmektedir.

Dört kent birlikte değerlendirildiğinde, kapsayıcı şehir yaklaşımının mekânsal boyutunun kentlere özgü riskler ve öncelikler doğrultusunda farklı mali araçlar aracılığıyla şekillendiği görülmektedir. Bilbao ve Seul örneklerinde kapsayıcılık büyük ölçüde iklim ve enerji adaleti üzerinden tanımlanmakta; enerji yoksulluğu, çevresel riskler ve yaşam maliyetleri bütçe ve yatırım kararlarıyla dengelenmeye çalışılmaktadır. Buna karşılık Gaziantep ve Ankara'da kapsayıcı kentsel dönüşüm, afet dirençliliği, barınma güvencesi ve sosyal desteklerle

bütünleşen yenileme modelleri üzerinden ilerlemektedir. Bu karşılaştırma, kapsayıcı şehirlerde konut politikalarının başarısının tek tip bir dönüşüm modelinden ziyade, kentsel kırılğanlıkları hedefleyen ve sosyal maliyetleri bütçe araçlarıyla yöneten bağlamsal mali mimarilere bağlı olduğunu göstermektedir.

4.4. Altyapı ve Kamu Hizmetlerine Erişim

Altyapı ve kamu hizmetlerine erişim, dört şehirde kapsayıcı büyümenin günlük yaşam pratiklerine yansıdığı temel alanlardan biridir. İncelenen dört şehirde de dijitalleşme, mekânsal adalet ve dezavantajlı grupların ihtiyaçlarına yönelik hedefli tasarım ilkeleri etrafında şekillenmektedir. Bu çerçevede altyapı ve kamu hizmetleri, kapsayıcı şehir yaklaşımının yerel maliye boyutunun görünür olduğu politika alanlarından birini oluşturmaktadır. Ulaşım sistemleri, su ve enerji altyapısı, dijital kamu hizmetleri ve sosyal hizmet ağları gibi yatırımlar büyük ölçüde belediyelerin bütçe öncelikleri, yatırım programları ve mali kapasitesi tarafından belirlenmektedir. Dolayısıyla altyapı politikaları yalnızca teknik bir kentsel planlama meselesi değil; kamu kaynaklarının kent içindeki mekânsal ve toplumsal dağılımını doğrudan etkileyen bir mali yönetim alanı olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle kapsayıcı şehir perspektifinde altyapı yatırımlarının değerlendirilmesi, hangi mahallelerin, hangi toplumsal grupların ve hangi hizmet türlerinin yerel bütçelerde önceliklendirildiğini ortaya koyması bakımından kritik önem taşımaktadır.

Bilbao: Dijital Dönüşüm, Erişim Eşitliği ve Fiziksel Bağlantısallık

Bilbao'nun altyapı ve kamu hizmetlerine erişim stratejisi, teknolojik ilerlemeyi fiziksel erişilebilirlikle birleştiren insan odaklı bir yönetim modeli sunmaktadır. Şehir, dijitalleşmeyi yalnızca idari verimliliği artıran teknik bir araç olarak değil, kamusal hizmetlere erişimi mahalleler arasında daha dengeli dağıtmanın bir yolu olarak ele almaktadır. Bu yaklaşımın kurumsal çerçevesini oluşturan "2030 Dijital Dönüşüm Gündemi", kamu hizmetlerinin dijital ortama taşınmasını hedeflemekte; yapay zekâ, büyük veri, 5G ve nesnelerin interneti gibi teknolojiler özellikle hareketlilik, ticaret ve yaşlı bakımı alanlarında öncelikli görülmektedir. Kent genelinde yaygınlaştırılan ücretsiz Wi-Fi altyapısı dijital erişimi genişletirken, bu hizmetlerin kullanım kapasitesi eğitim programlarıyla desteklenmektedir.

Bilbao'da dijitalleşmenin dışlayıcı etkiler üretme riski açık biçimde tanımlanmış; özellikle yaşlılar ve kadınlar açısından ortaya çıkabilecek dijital beceri eksiklikleri kamusal müdahale alanı olarak ele alınmıştır. KZGunea merkezleri aracılığıyla e-devlet kullanımı, iş arama ve temel bilişim becerileri üzerine ücretsiz eğitimler sunulmakta; NagusiWeb gibi programlarla yaşlı

nüfusun dijital kamusal alana katılımı teşvik edilmektedir. Böylece dijital altyapı yatırımları, erişim eşitliğini destekleyen eğitim politikalarıyla tamamlanmaktadır.

Altyapı politikalarının kapsayıcı niteliği fiziksel erişilebilirlik yatırımlarıyla da güçlendirilmektedir. Nüfusun yaklaşık dörtte birinin 65 yaş ve üzeri olduğu ve engebeli bir topografyaya sahip Bilbao'da asansörler, yürüten merdivenler ve rampalardan oluşan dikey mobilite sistemleri, kamusal hizmetlere fiilî erişimi kolaylaştırmaktadır. Buna ek olarak “Bilbao 30” stratejisi kapsamında hız sınırlarının düşürülmesi ve yaya öncelikli düzenlemelerin yaygınlaştırılması, hem hava kalitesini iyileştirmiş hem de kamusal mekânların yaşlılar, çocuklar ve engelliler için daha güvenli hâle gelmesine katkı sağlamıştır.

Sonuç olarak Bilbao örneği, altyapı ve kamu hizmetlerine erişimin dijitalleşme, beşerî sermaye ve fiziksel erişilebilirliğin birlikte ele alındığı bir yönetim alanı olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede dijital dönüşüm, dijital uçurumun eğitim politikaları ve hedefli altyapı yatırımlarıyla yönetildiği kapsayıcı bir kamusal politika aracı olarak öne çıkmaktadır.

Seul: Bütünleşik Ulaşım ve Hizmetlere Sosyal Erişim

Seul'de altyapı ve kamu hizmetlerine erişim, teknolojik kapasite ile sosyal refah politikalarının birlikte tasarlandığı bir mali yönetim alanı olarak ele alınmaktadır. Altyapı politikaları, fiziksel hizmet sunumunun genişletilmesinin yanında düşük gelirli ve dezavantajlı grupların yaşam maliyetlerini azaltmayı da amaçlamaktadır.

Bu yaklaşımın en görünür örneklerinden biri entegre toplu taşıma sistemidir. Otobüs ve metro hatları arasında tam entegrasyon sağlayan ücret yapısı ve elektronik biletleme sistemi, ücretsiz veya düşük maliyetli aktarmalar aracılığıyla ulaşım harcamalarını azaltmaktadır. Kent nüfusunun yaklaşık %80'inin bir toplu taşıma durağına on dakikalık yürüme mesafesinde yaşaması, altyapı yatırımlarının mekânsal kapsayıcılık temelinde planlandığını göstermektedir. Engelliler, yaşlılar ve hamile kadınlara yönelik erişilebilirlik düzenlemeleri ise ulaşım altyapısının dezavantajlı grupların gündelik yaşamına daha etkin biçimde katılmasını sağlamaktadır. Bu çerçevede ulaşım, kentsel hareketliliğin yanı sıra istihdam, eğitim ve sağlık gibi temel fırsat alanlarına erişimi mümkün kılan bir kamusal altyapı olarak değerlendirilmektedir.

Seul'de altyapı politikalarının kapsayıcı niteliğini güçlendiren bir diğer unsur, dijitalleşmenin yüz yüze hizmet mekanizmalarıyla dengelenmesidir. “Visiting Community Service Centres” programı kapsamında kamu personeli, yaşlılar ve dijital hizmetlere erişimde zorlanan haneleri evlerinde ziyaret ederek sosyal yardım, sağlık ve danışmanlık hizmetleri sunmaktadır. Bu uygulama, dijital kamu hizmetlerinin herkes için eşit erişim sağlamayabileceği varsayımına

dayanmakta ve yüz yüze hizmeti kamusal hizmet tasarımının önemli bir bileşeni olarak korumaktadır.

Sonuç olarak Seul örneği, altyapı ve kamu hizmetlerine erişimin teknik kapasite artışıyla birlikte bütçe araçları ve kurumsal düzenlemeler aracılığıyla sosyal refahı destekleyen bir yönetim anlayışıyla şekillendiğini göstermektedir. Ulaşım ve kamu hizmetleri bu çerçevede kapsayıcılığın bilinçli biçimde tasarlanan bir yerel politika alanı hâline gelmektedir.

Gaziantep: Akıllı Ulaşım, Dijital Belediyecilik ve Hedeflenmiş Sosyal Altyapı

Gaziantep'te altyapı ve kamu hizmetlerine erişim, dijital belediyecilik, akıllı ulaşım sistemleri ve hedeflenmiş sosyal altyapı yatırımlarının birlikte ele alındığı çok katmanlı bir yönetim alanı olarak kurgulanmaktadır. Bu yaklaşımın merkezinde yer alan Gaziantep İletişim Koordinasyon Merkezi (GİKOM), altyapı ve hizmet sunumunun kapsayıcı niteliğini güçlendiren önemli bir dijital yönetim aracıdır. On altı farklı kaynaktan gelen yurttaş taleplerinin tek merkezde toplanması ve izlenebilir hâle getirilmesi, kamu hizmetlerine erişimin fiziksel boyutunun yanında kurumsal ve yönetsel kapasiteyi de içeren bir altyapı anlayışına işaret etmektedir. GİKOM aracılığıyla şikâyet ve geri bildirim süreçlerinin hızlandırılması, kapsayıcılığın hesap verebilirlik ve şeffaflık boyutunu güçlendirmektedir.

Ulaşım altyapısı Gaziantep'te kapsayıcı şehir yaklaşımının mekânsal erişim boyutunu oluşturmaktadır. GAZİRAY projesi ve akıllı ulaşım sistemleri kentsel hareketliliği artırarak iş, eğitim ve sosyal hizmetlere erişimi kolaylaştırmaktadır. Toplu taşıma araçlarına sağlanan gelir destekleri ise hizmetin sürekliliğini güvence altına almakta ve altyapının piyasa dalgalanmalarına karşı korunmasına katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede ulaşım yatırımları, kamusal erişimi destekleyen mali bir politika aracı olarak da işlev görmektedir.

Gaziantep örneğini diğer kentlerden ayıran bir diğer unsur, altyapı anlayışının hedeflenmiş sosyal hizmet birimleriyle tamamlanmasıdır. Engelli bireyler ve yaşlılar için kurulan Aktif Yaşam Merkezi ile Alzheimer hastalarına yönelik Moral Evi, altyapının ulaşım ve dijital ağların ötesinde dezavantajlı grupların yaşam kalitesini artırmayı amaçlayan sosyal yapıları da içerdiğini göstermektedir.

Sonuç olarak Gaziantep örneği, altyapı ve kamu hizmetlerine erişimin dijitalleşme, hareketlilik ve hedefli sosyal yatırımların birlikte ele alındığı bir yönetim alanı olarak tasarlanabileceğini göstermektedir. Bu çerçevede kapsayıcılık, altyapının teknik kapasitesinden çok, hangi grupların hangi erişim engellerini aşmasına katkı sağladığı üzerinden değerlendirilmektedir.

Ankara: Dijital Sosyal Adalet, Kırsal Bağlantısallık ve Hizmetlerin Yeniden Tasarımı

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde altyapı ve kamu hizmetlerine erişim, kapsayıcı şehir yaklaşımı çerçevesinde dijital mali araçlar, kırsal bağlantısallık ve sosyal hizmet mekânlarının yeniden işlevlendirilmesi üzerinden ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, kamu hizmetlerinin kapsamını genişletmenin yanında hizmetlere erişim biçimini dönüştüren bir yönetim stratejisine işaret etmektedir.

Bu dönüşümün merkezinde yer alan Başkent Kart sistemi, sosyal yardımların dijital altyapı üzerinden yürütülmesini sağlayarak idari süreçleri sadeleştirmekte ve destek alan bireylerin kamusal hizmetlerle ilişkisini kolaylaştırmaktadır. Ön ödemeli kart modeli, yardımların yerel esnaf üzerinden dolaşıma girmesine imkân tanıyarak sosyal destekleri kent ekonomisiyle ilişkilendirmektedir. Böylece sosyal yardımlar yerel ekonomik dolaşımı destekleyen bir mekanizma hâline gelmektedir.

Ankara modelinin bir diğer boyutu, kentsel çevrenin erişilebilirliğinin artırılmasıdır. Engelli bireylerin kentsel yaşama katılımını kolaylaştırmak amacıyla rampalar inşa edilmekte ve hissedilebilir iz yolu uygulamaları yaygınlaştırılmaktadır. Bu müdahaleler, altyapı politikalarının kapsayıcılığını fiziksel koşullarını belirleyen bir alan olarak ele alındığını göstermektedir.

Altyapı politikalarının kapsayıcı niteliğini güçlendiren bir diğer unsur kırsal bağlantısallık yatırımlarıdır. Merkeze uzak mahallelerde dijital uçurumun eğitim ve kamu hizmetlerine erişimi sınırladığı tespitinden hareketle kırsal mahallelere ücretsiz Wi-Fi altyapısı ulaştırılmıştır. Bu yatırım, öğrencilerin ve gençlerin çevrim içi eğitim olanaklarına erişimini güçlendirmekte ve dijitalleşmenin mekânsal eşitsizlikleri azaltmaya yönelik kullanımına katkı sağlamaktadır.

Ankara'da kapsayıcılık ayrıca kamusal mekânların sosyal ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenmesiyle desteklenmektedir. "Gençlik Sofraları" ve "Öğrenci Çalışma İstasyonları" gibi uygulamalar, kamu binalarını gençlerin beslenme ve çalışma ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde dönüştürmektedir.

Sonuç olarak Ankara örneği, altyapı ve kamu hizmetlerine erişimin dijital mali araçlar, kırsal bağlantısallık ve sosyal mekân düzenlemeleri üzerinden yeniden kurgulanabileceğini göstermektedir. Bu çerçevede kamu hizmetleri, sosyal adalet, yerel ekonomik entegrasyon ve eşit erişim hedeflerini birlikte gözetilen bir yerel yönetim alanı olarak şekillenmektedir.

Dört kent birlikte değerlendirildiğinde, altyapı yatırımlarının teknik kapasiteyi artıran fiziksel müdahalelerin ötesinde, veri temelli yönetim araçlarıyla desteklenen ve dezavantajlı grupların hizmetlere erişimini öncelleyen bir kamusal politika alanı olarak kurgulandığı görülmektedir. Bilbao ve

Seul örneklerinde dijitalleşme ve ulaşım altyapıları, yaşlılar ve düşük gelirliler için erişilebilirliği ve yaşam kalitesini artırmaya yönelik sosyal politika hedefleriyle bütünleşmektedir. Buna karşılık Gaziantep ve Ankara’da altyapı politikaları, dijital belediyeçilik araçları, sosyal hizmet birimleri ve hedeflenmiş destek mekanizmalarıyla entegre edilerek kamusal hizmetlerin gündelik yaşama temasını güçlendirmektedir. Bu karşılaştırma, kapsayıcı şehir yaklaşımında altyapının yalnızca üretim kapasitesiyle değil; hizmetlerin hangi toplumsal gruplara, hangi erişim engellerini aşacak biçimde ve hangi mali araçlar aracılığıyla sunulduğuyula değerlendirildiğini göstermektedir. Bu bağlamda altyapı ve kamu hizmetlerine erişim, kent ölçeğinde kapsayıcı büyümenin kurumsal karşılığını oluşturan; bütçe tercihleri, dijital araçlar ve sosyal politika hedefleri arasında kurulan bütünleşik bir mali yönetim alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

4.5. Şehirler Arası Karşılaştırma: Kapsayıcı Yerel Mali Yönetişim Modelleri

Önceki alt bölümlerde incelenen dört şehir, kapsayıcı şehir yaklaşımının farklı politika alanlarında nasıl somutlaştığını göstermektedir. Ancak kapsayıcı politikaların yalnızca tekil uygulamalar üzerinden değil, bu politikaların arkasındaki mali yönetim mantığı üzerinden değerlendirilmesi daha bütüncül bir analiz imkânı sunmaktadır. Eğitim, istihdam, konut ve altyapı politikalarına ilişkin bulgular birlikte ele alındığında, kapsayıcı şehir stratejilerinin kentlerin ekonomik yapısı, demografik özellikleri ve kurumsal kapasitesine bağlı olarak farklı mali araçlar ve yönetim mekanizmaları aracılığıyla şekillendiği görülmektedir. Aşağıdaki tablo, dört şehrin kapsayıcı şehir politikalarını temel politika alanları ve kullanılan mali araçlar açısından karşılaştırmalı olarak özetlemektedir.

Tablo 1: Kapsayıcı Şehir Politikalarının Karşılaştırmalı Çerçevesi

Politika Alanı	Bilbao	Seul	Gaziantep	Ankara
Eğitim ve Beşerî Sermaye	Mahalle temelli eğitim destekleri, yaşam boyu öğrenme ve dijital beceri programları	Eğitim eşitsizliklerini azaltmaya yönelik mali destekler ve yaşam boyu öğrenme programları	Mesleki eğitim ağları (GASMEK) ve teknoloji odaklı gençlik programları	Mesleki eğitim programları, öğrencilere yönelik mali destekler ve dijital eğitim merkezleri
İşgücü Piyasası ve Üretken İstihdam	Sanayi sonrası dönüşümü destekleyen inovasyon ve girişimcilik ekosistemi	Kamu alımları ve işgücü düzenlemeleri yoluyla ekonomik demokratikleşme ve yeniden beceri kazandırma programları	Mesleki eğitim, kadın girişimciliği, göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonu ve üretim odaklı istihdam	Kariyer merkezleri, teknoloji kuluçkaları ve sosyal yardımların yerel ekonomik dolaşım ile ilişkilendirilmesi
Konut ve Kentsel Çevre	Enerji rehabilitasyonu ve mahalle odaklı kentsel yenileme	Enerji refahı programları ve iklim dayanıklılığı politikaları	Deprem sonrası konut altyapısı ve afet dirençli kentsel dönüşüm	Sosyal güvenceli kentsel dönüşüm ve afet dayanıklılığı yatırımları
Altyapı ve Kamu Hizmetlerine Erişim	Mahalle temelli kamu hizmetleri, dijital erişim ve erişilebilir kentsel altyapı	Dijital kamu hizmetleri, entegre ulaşım sistemi ve sosyal hizmet erişimi	Akıllı şehir uygulamaları ve hizmetlere mekânsal erişimin güçlendirilmesi	Ulaşım altyapısı, sosyal hizmet ağları ve dijital belediyeçilik uygulamaları

Not: Tablo, dört şehirde kapsayıcı şehir politikalarının farklı mali araçlar ve yönetim mekanizmaları üzerinden nasıl yapılandırıldığını özetlemektedir.

Tablo, kapsayıcı şehir politikalarının farklı kentlerde benzer hedefler taşınmasına rağmen, bu hedeflere ulaşmak için kullanılan mali araçların ve yönetim mekanizmalarının önemli ölçüde farklılaştığını göstermektedir. İncelenen şehirler, kapsayıcılığı üretme biçimleri bakımından farklı yerel mali yönetim yaklaşımlarına işaret etmektedir.

Bilbao örneğinde kapsayıcı politikalar büyük ölçüde sanayi sonrası ekonomik dönüşüm sürecine uyum sağlayabilecek insan sermayesinin geliştirilmesi etrafında şekillenmektedir. Yaşam boyu öğrenme programları, dijital beceri yatırımları, girişimcilik ekosistemi ve mahalle temelli kentsel yenileme politikaları birlikte değerlendirildiğinde, yerel mali araçların

ekonomik dönüşümü destekleyen beşerî sermaye yatırımlarına yönlendirildiği görülmektedir. Bu yaklaşım kapsayıcılığı ekonomik dönüşümle uyumlu insan sermayesi politikaları üzerinden kuran bir mali yönetim modeline işaret etmektedir.

Seul'de kapsayıcı politikalar daha çok piyasa temelli eşitsizlikleri düzenlemeye yönelik mali araçlar üzerinden şekillenmektedir. Eğitim destekleri, yeniden beceri kazandırma programları, enerji refahı politikaları ve entegre ulaşım sistemi gibi uygulamalar yaşam maliyetlerini düşürmeye ve temel hizmetlere erişimi genişletmeye yönelik düzenleyici bir yerel refah yaklaşımını yansıtmaktadır. Bu çerçevede Seul, kapsayıcılığı yeniden dağıtım araçlarıyla üreten bir mali yönetim modelini temsil etmektedir.

Gaziantep örneğinde kapsayıcı politikalar üretken istihdam ve sosyal uyum hedeflerinin birlikte ele alındığı bir yerel kalkınma yaklaşımı etrafında şekillenmektedir. Mesleki eğitim programları, kadın girişimciliği destekleri ve göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonu istihdam yaratma ve toplumsal uyumu aynı politika çerçevesi içinde birleştirmektedir. Bu yönüyle Gaziantep, kapsayıcılığı üretken ekonomik faaliyetler ve toplumsal entegrasyon üzerinden inşa eden bir yerel mali yönetim modeline işaret etmektedir.

Ankara'da kapsayıcı politikaların belirleyici unsuru ise sosyal destek mekanizmalarının dijital araçlar aracılığıyla yerel ekonomiyle ilişkilendirilmesidir. Başkent Kart sistemi sosyal yardımların kent ekonomisi içinde dolaşıma girmesine imkân tanırken, kariyer merkezleri, teknoloji kuluçkaları ve sosyal hizmet ağları sosyal politika ile ekonomik katılım arasında kurumsal bir bağ kurmaktadır. Bu çerçevede Ankara, sosyal transferleri yerel ekonomik entegrasyonla ilişkilendiren bir kapsayıcı mali yönetim yaklaşımını temsil etmektedir.

Bu karşılaştırma, kapsayıcı şehir politikalarının tek tip bir politika seti üzerinden ilerlemediğini; kentlerin ekonomik yapısı, kurumsal kapasitesi ve toplumsal ihtiyaçlarına bağlı olarak farklı mali yönetim modelleri ortaya çıktığını göstermektedir. Dolayısıyla kapsayıcı şehir stratejilerinin başarısı yalnızca politika hedefleriyle değil, yerel bütçelerin hangi toplumsal grupları, hangi ekonomik faaliyetleri ve hangi mekânsal eşitsizlikleri öncelikle yakından ilişkilidir. Bu bağlamda çalışma, kapsayıcı şehir literatürüne yerel mali araçların rolünü merkeze alan bir analitik çerçeve önererek, kapsayıcı büyümenin kent ölçeğinde nasıl kurumsallaştığını açıklamaya katkı sunmaktadır.

5. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın bulguları, kapsayıcı şehirler yaklaşımının yerel düzeyde yalnızca sosyal politika tercihleriyle değil; esas olarak bütçe mimarisi, kaynak tahsis

mantığı ve mali araçların tasarımı üzerinden hayata geçirildiğini göstermektedir. İncelenen şehirler, kapsayıcılığın belediye bütçelerinde ikincil bir sosyal harcama alanı olarak değil; istihdam, konut, altyapı ve çevre politikalarına nüfuz eden yatay bir yönetim ilkesi olarak kurumsallaşabildiğini ortaya koymaktadır. Bilbao ve Seul örnekleri bu yaklaşımın kurumsallaşmış biçimlerini sunarken, Ankara ve Gaziantep örnekleri Türkiye bağlamında kapsayıcı politikaların sosyal belediyecilik uygulamaları, dijital yardım sistemleri ve afet sonrası dayanıklılık politikalarıyla yeniden yorumlandığını göstermektedir.

Karşılaştırmalı analiz, kapsayıcı şehirler literatüründe sıklıkla göz ardı edilen önemli bir noktayı görünür kılmaktadır: kapsayıcılık yalnızca belediyelerin ne kadar harcama yaptığıyla değil, harcamaların nasıl tasarlandığı, hangi kanallar üzerinden dolaşıma sokulduğu ve hangi toplumsal grupları hedeflediğiyle yakından ilişkilidir. Seul'de kamu alımlarının KOBİ'ler üzerinden yapılandırılması, Bilbao'da mahalle temelli bütçeleme uygulamaları, Ankara'da Başkent Kart aracılığıyla sosyal transferlerin yerel ekonomiyle ilişkilendirilmesi ve Gaziantep'te sosyal hizmetlerin eğitim ve istihdam programlarıyla bütünleştirilmesi, kapsayıcılığın doğrudan mali araçlar aracılığıyla üretildiğini göstermektedir. Bu bulgular, kapsayıcı şehirlerin sosyal yardım sağlayan idari birimler olmanın ötesinde, mali kapasiteyi toplumsal eşitsizlikleri azaltacak biçimde yöneten kurumsal aktörler olarak işlediğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda kapsayıcı şehirler, yalnızca kentsel politika tasarımının değil; yerel bütçe mimarisinin ve mali yönetim araçlarının nasıl kurgulandığının da bir sonucudur.

Bu bulgular ışığında Türkiye'de kapsayıcı şehir yaklaşımının yerel yönetim pratiğine daha etkin biçimde entegre edilebilmesi için üç temel politika çıkarımı öne çıkmaktadır. İlk olarak, kapsayıcılık belediye bütçelerinde ayrı ve sınırlı bir harcama kalemi olarak değil, bütçe sürecinin tamamına yön veren yatay bir tahsis ilkesi olarak ele alınmalıdır. Eğitim, istihdam, sosyal hizmet, altyapı, ulaşım, konut ve çevre harcamalarının kapsayıcılık hedefleriyle sistematik biçimde ilişkilendirilmesi, bütçeyi teknik bir mali belge olmaktan çıkararak dağıtımsal bir politika aracına dönüştürebilir.

İkinci olarak, kapsayıcı şehir politikalarının mekânsal boyutunun güçlendirilmesi gerekmektedir. Mahalle veya ilçe ölçeğinde hedeflenen bütçe programları, yatırım adaletinin izlenmesi ve kent içi eşitsizliklerin görünür kılınması açısından önemli araçlardır. Bilbao'da uygulanan mahalle temelli yenileme ve katılımcı bütçeleme pratikleri, kapsayıcılığın mekânsal düzeyde somutlaştırılabileceğini göstermektedir. Türkiye'de de bütçe ve yatırım kararlarının mekânsal etkilerini izlemeye olanak tanıyan araçların geliştirilmesi bu yaklaşımı destekleyebilir.

Üçüncü olarak, sosyal harcamaların eğitim, beceri geliştirme ve istihdam politikalarıyla bütünleştirilmesi gerekmektedir. Bulgular, sosyal yardımların tek başına kapsayıcılığı garanti etmediğini; ancak bu harcamaların beşerî sermaye yatırımları ve yerel üretim kapasitesiyle ilişkilendirildiğinde daha sürdürülebilir bir kapsayıcılık potansiyeli yarattığını göstermektedir. Bu bütünleşme, kapsayıcılığı yardım temelli bir refah yaklaşımının ötesine taşıyarak üretken ve uzun vadeli bir yerel kalkınma stratejisine dönüştürebilir.

Son olarak, kapsayıcı şehir yaklaşımının Türkiye bağlamında doğrudan aktarılabilecek hazır bir politika modeli olmadığı vurgulanmalıdır. Bununla birlikte bu yaklaşım, yerel maliye pratiklerini yeniden düşünmek için güçlü bir analitik çerçeve sunmaktadır. Bu çalışma, kapsayıcı şehirleri normatif bir ideal olarak değil, yerel mali yönetişimin nasıl tasarlanabileceğini anlamaya yönelik analitik bir perspektif olarak ele almaktadır. Bu bağlamda çalışma, kapsayıcı şehirleri anlamak için mali yönetişim perspektifi önererek ve yerel mali araçlar ile kapsayıcı kentsel politika modelleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyan karşılaştırmalı bir analitik çerçeve sunarak literatüre katkı sağlamaktadır.

Bununla birlikte çalışma bazı sınırlılıklar içermektedir. Analiz dört şehirdeki stratejik belgeler ve politika uygulamalarına dayandığı için yerel mali araçların uzun vadeli dağıtımsal etkilerini ölçen ampirik bir değerlendirme kapsam dışında kalmıştır. Gelecek çalışmaların kapsayıcı şehir politikalarının bütçe kompozisyonu, harcama etkinliği ve kent içi eşitsizlikler üzerindeki etkilerini nicel veri setleri ve karşılaştırmalı analizler aracılığıyla incelemesi literatüre önemli katkılar sağlayabilir.

Kaynaklar

- Allegretti, G. ve Koçdemir, M. (2021). Katılımcı bütçeleme uygulamaları: Türkiye ve Portekiz deneyimlerinin karşılaştırılması. *Sayıştay Dergisi*, 32(123), 107-139. <https://doi.org/10.52836/sayistay.1068428>
- Angelopulo, G. (2021). A comparative measure of inclusive urbanisation in the cities of Africa. *World Development Perspectives*, 22, 100313. <https://doi.org/10.1016/j.wdp.2021.100313>
- Ankara Büyükşehir Belediyesi (2024). *2024 yılı faaliyet raporu*. <https://s.ankara.bel.tr/files/2025/04/30/87a16899a6722b0ef7da28c8faad3d65.pdf>
- Ankara Büyükşehir Belediyesi (2025). *2025-2029 stratejik planı*. <https://s.ankara.bel.tr/s3/abb/2025/11/27/5af9c32a-489b-4ffe-9ddb-937be66a0ccc.pdf>
- Arıkboğa, Ü. (2024). Belediyelerde katılımcı bütçe: İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 33(4), 1-36.
- Çakır Demirhan, D. (2024). Türkiye'nin akıllı şehir dönüşüm stratejisi: Kapsayıcı politikalar bağlamında bir analiz. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 22(özel sayı), 1499-1522. <https://doi.org/10.35408/comuybd.1516495>
- Çıkmaç, E. ve Arslan, A. (2025). Sosyal hizmetlerin yerelleşmesi ve sosyal belediye işletmeciliği: Engelli ve yaşlılara yönelik Gaziantep Büyükşehir Belediyesi örneğinde bir değerlendirme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 25(69), 1142-1169. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.1685971>
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi (2024). *2024 yılı faaliyet raporu*. <https://eski.gaziantep.bel.tr/uploads/2025/05/2024-faaliyet-kitabi-son.pdf>
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi (2025). *2025-2029 stratejik planı*. <https://eski.gaziantep.bel.tr/uploads/2025/01/stratejik-plan-baski-hali.pdf>
- Geyik, O. ve Özbay, F. (2023). Katılımcı bütçe aracı olarak vatandaş bütçesi ve Türkiye uygulaması. *Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 44-62.
- Green, A. E.; Kispeter, E., Sissons, P. ve Froy, F. (2017). *How international cities lead inclusive growth agendas*. York: Joseph Rowntree Foundation. <http://wrap.warwick.ac.uk/86050>
- Ianchovichina, E.; Lundstrom, S. (2009). *Inclusive growth analytics framework and application*. The World Bank, Policy Research Working Paper, No: 4851. <http://documents.worldbank.org/curated/en/771771468180864543>
- Kara, B. (2021). Sosyal bütçeleme anlayışı: İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 30(4), 29-59.
- Klasen, S. (2010). *Measuring and monitoring inclusive growth: multiple definitions, open questions, and some constructive proposals*. Metro Manila: Asian Development Bank, Sustainable Development Working Paper Series, No: 12. <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28492/adb-wp12-measuring-inclusive-growth.pdf>

- Lee, N. (2018). Inclusive growth in cities: a sympathetic critique. LSE International Inequalities Institute, Working Paper 25.
- Liang, D., De Jong, M., Schraven, D. ve Wang, L. (2022) Mapping key features and dimensions of the inclusive city: A systematic bibliometric analysis and literature study. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 29(1), 60-79. <https://doi.org/10.1080/13504509.2021.1911873>
- McKinley, T. (2010). *Inclusive growth criteria and indicators: an inclusive growth Index for diagnosis of country progress*. Metro Manila: Asian Development Bank, Sustainable Development Working Paper Series, No: 11. <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28493/adb-wp14-inclusive-growth-criteria.pdf>
- OECD (2016a). *Making cities work for all: Data and actions for inclusive growth*. OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264263260-en>
- OECD (2016b). *The New York proposal*. <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/about/programmes/cfe/oecd-champion-mayors-for-inclusive-growth/New-York-Proposal.pdf>
- OECD (2018a). *Inclusive growth in Seoul, Korea*. OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264290198-en>
- OECD (2018b). *Opportunities for all: A framework for policy action on inclusive growth*. OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264301665-en>
- OECD (2022). *Inclusive growth and resilience in Bilbao, Spain*. OECD Regional Development Papers, No. 30, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/de9c64d6-en>.
- OECD (2025). OECD champion mayors for inclusive growth. <https://www.oecd.org/en/about/programmes/oecd-champion-mayors.html>
- Sissons, P., Green, A. E. ve Broughton, K. (2019). Inclusive growth in English cities: mainstreamed or sidelined? *Regional Studies*, 53(3), 435-446. <https://doi.org/10.1080/00343404.2018.1515480>
- UNDP (2017). *UNDP's strategy for inclusive and sustainable growth*. New York: United Nations Development Programme. <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/UNDPs%20Inclusive%20and%20Sustainable%20Growth-final.pdf>
- Veneri, P. & Murtin, F. (2016). *Where is inclusive growth happening? Mapping multi-dimensional living standards in OECD regions*. OECD Statistics Working Papers, No. 2016/01, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/5jm3nptzwsxq-en>
- Yetkin Ataer, M. (2022). Katılımcı bütçeleme: Eleştirel bir yaklaşım. *İstanbul İktisat Dergisi - Istanbul Journal of Economics*, 72(1), 361-384. <https://doi.org/10.26650/ISTJECON2022-1121472>

- Zhao, R., De Jong, M. ve Edelenbos, J. (2023). Will the true inclusive city rise? Mapping the strengths and weaknesses of the city ranking systems. *Cities*, 143, 104617. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2023.104617>
- Zhao, R., Edelenbos, J. ve De Jong, M. (2025). Between branding and being: how are inclusive city branding and inclusive city practices related? *Journal of Place Management and Development*, 18(1), 20-39. <https://doi.org/10.1108/JPMD-11-2023-0113>